

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ
КАНДИДАТКИЊЕ МИЛЕНЕ ЈОКАНОВИЋ

На XV редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета, одржаној 21. децембра 2017. године, именовани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације Милене Јокановић *Кабинети чудеса у Свету уметности: Употреба историјских модела колекционирања у савременој уметничкој пракси*. Пошто смо прегледали и анализирали добијену дисертацију, подносимо Већу следећи извештај.

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Милена (Богдан) Јокановић (р. Гњатовић) је рођена 9. априла 1989. године у Београду. Дипломирала је на основним академским студијама историје уметности на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2011. године са просечном оценом 9,58. Завршила је и основне академске студије Менаџмента у култури на Факултету за културу и медије Мегатренд универзитета 2011. године са просечном оценом 9,76. Завршила је мастер академске студије на Одељењу за историју уметности са просечном оценом 10,00. Мастер рад под називом: „Сликовито памћење – начини конструисања индивидуалног идентитета“ одбранила је септембра 2012. године под менторством професора Драгана Булатовића. Поред тога, септембра 2014. године мастерирала је на Унеско катедри за културну политику и менаџмент на Универзитету уметности у Београду као и Универзитету Лимијер у Лиону, Француска, са просечном оценом 9,5 одбравивши тезу под називом: „Грађење имица музеја у периоду (ре)конструкције: пример Народног музеја у Београду, Музеја савремене уметности и Музеја историје Југославије у периоду од 2003. до 2013. године“, под менторством професорке Дивне Вуксановић. Била је стипендисткиња Фонда за Младе таленте Министарства омладине и спорта Републике Србије и примала стипендију за завршну годину основних и мастер студије 2011. и 2012. године. Школске 2012/13. уписује докторске студије историје уметности на Филозофском факултету у Београду. Као стипендиста-докторанд Министарства просвете, науке и технолошког развоја, а потом као истраживач-сарадник

ангажована је на пројекту *Традиција и трансформација: историјско наслеђе и национални идентитети у Србији у 20. веку* (ИИИ 47019).

У свом досадашњем истраживачком раду кандидаткиња је разматрала проблеме музеолошке и херитолошке аксиологије, које је доводила у везу са питањима историзације модерне и савремене уметности, искуствима културе сећања, те музејским и излагачким политикама. Током докторских студија кандидаткиња је објавила шест радова у тематским зборницима, десет радова у научној периодици и учествовала је на двадесет научних конференција са радовима објављеним у изводу или целини. Поред тога, реализовала је неколико изложбених и музејских пројеката у којима је практично проверавала теоријске аспекте свог истраживања. Коначно, треба истаћи и кандидаткињине студијске боравке и истраживања у Историјском архиву Бијенала уметности у Венецији и при Институту за историју уметности у Паризу. На основу успешно савладаног програма студија, утемељених теоријских разматрања и одговарајућих документарно-емпиријских истраживања, Милена Јокановић је формулисала тему докторске дисертације под насловом *Кабинети чудеса у Свету уметности: Употреба историјских модела колекционирања у савременој уметничкој пракси*. Веће научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду дало је сагласност на предлог теме седници одржаној 07.07.2015. године.

Докторска дисертација Милене Јокановић *Кабинети чудеса у Свету уметности: Употреба историјских модела колекционирања у савременој уметничкој пракси* уређена је у потпуности у складу с „Општим правилима за писање и обликовање докторске дисертације“ која се брани на Универзитету у Београду. Дисертација је написана на укупно 246 стране, које поред расправног текста обухватају и исцрпан списак литературе и цитираних дела, затим 64 илустрације у боји, као и елементе предвиђене „Општим правилима...“ (апстракт на српском и енглеском језику, изјаве захвалности, изјаву о ауторству, изјаву од истоветности штампане и електронске верзије и изјаву о коришћењу).

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет свог истраживања кандидаткиња одређује као однос између баштинске и уметничке вредности, упућујући на њихову међусобну условљеност у контексту савремене уметничке праксе која се ослања на

историјске моделе колекционирања. Овако одређен предмет рада темељи се на премисама историје колекционарства, те на музеолошкој теорији вредности и интерпретативној теорији уметности. Кандидаткиња детаљно образлаже ове премисе, исправно уочавајући потребу да се укаже на специфичност истраживања које обједињује различита теоријска полазишта и дуго хронолошко премошћавање. Треба истаћи да између *Wunderkammer-a/Кабинета чудеса*, као модела колекционарске праксе везаног изворно за период ренесансе, и теоријског концепта *Art World-a/Света уметности*, изведеног из искуства тумачења модерне уметности друге половине двадесетог века, стоји више од четири века. Употреба одређених аспеката назначеног историјског модела у савременој уметничкој пракси, сведочи о преображају изворних вредности колекционарског модела у новом контексту. Овај преображај кандидаткиња тумачи на примеру изабраних поставки Бијенала савремене уметности у Венецији (1986. и 2013. године), који су тематски били одређени управо идејом *Wunderkammer-a*, те анализом колекционарских и стваралачких активности локалних уметника (Леонид Шејка, Стеван Новаковић, Саша Марковић Микроб, Владимир Перић) чије се деловање може довести у везу са наведеним концептима.

Уочавајући да историјски модели колекционирања припадају корпусу баштинских вредности, кандидаткиња као општи циљ свог истраживања истиче „препознавање баштинских модела у контексту савремене уметничке праксе, односно уочавање односа између баштинске и уметничке вредности“. У оквиру овог општег циља, кандидаткиња нарочиту пажњу посвећује истицању важности меморијског корпуса у којем и лична, уметникова сећања имају важну улогу приликом разумевања односа између баштинске и уметничке праксе. Задавање оваквих циљева, поред потврђивања валидности предмета истраживања, приказује и шири, друштвени допринос разумевању стварања уметничких и баштинских вредности.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња полази од истраживачке претпоставке да се између баштинских и уметничких вредности може успоставити директан однос, те да ако су меморијски механизми (преношење личног, друштвеног и културног памћења) у основи баштинских пракси, ови механизми се преносе и у поље

уметниковог деловања. Успостављајући наведену спрегу, кандидаткиња даље уочава да се однос између уметничких и баштинских вредности може директно уочити у савременој уметничкој *колекционарској* пракси. Другим речима, у форми историјског или савременог кабинета чудеса уметничко и музеално се међусобно нераздвојиво преплићу. Отуда је за разумевање поруке уметника-колекционара у контексту савремене уметности неопходно разумевање и баштинских вредности утемељених на употреби меморијских садржаја (због жеље да се очувају лична сећања, да се представе лични идентитети, да се употребом овог медија критикује модерна музејска институција, да се кокетира са владајућим системима вредности...). Кандидаткиња такође полази од претпоставке да оно што су ренесансном колекционару била открића нових континената и истраживања током којих сакупља најразличитије предмете, то су за модерног и савременог уметника садржаји остали на маргинама друштвених вредности (*хубришта*). Тако се отварају „поља бескрајних могућности“ по којима модерни уметник лута и сакупља одбачене предмете свакодневице који ће потом постати саставни елементи његовог дела.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација је подељена на шест целина: *Увод*, *Кабинет чудеса као историјски модел колекционирања*, *Кабинет чудеса као инспирација за модерне уметнике*, *Кабинет чудеса као представа система вредности у Свету уметности*, *Кабинет чудеса као институционализована представа савремене уметности: случај 55. Бијенала савремене уметности у Венецији* и *Закључна разматрања*. Полазећи у уводном делу од општих теоријско-методолошких упоришта на којима је фундиран предмет истраживања, кандидаткиња у првом поглављу представља основне премисе за сагледавање кабинета чудеса као посебне врсте историјског модела колекционирања. У овом поглављу се тумаче разлози за настанак изворних кабинета реткости, мотивације њихових власника, правила збирања, те коначно преображаји ових колекција кроз време. На тај се начин, у другом поглављу успоставља могућност директног дијалога између уметника и колекције, односно њене институционализоване музеалне форме. Тиме се отвара простор за виђење кабинета реткости као својеврсне инспирације за модерне и савремене уметнике (опредмећење између осталих у делима надреалиста, Џозефа Корнела, поставкама бијенала савремене

уметности у Венецији 1986. године или изложбом *Wanderlust* у Музеју историје уметности у Бечу 2015. године). Захваљујући утврђивању садржаја поменутог дијалога, у наредном поглављу постављају се питања која систем вредности успостављен или пројектован у кабинетима чудеса контекстуализују у домену вредновања модерне и савремене уметности, нарочито оном који је од шездесетих година двадесетог века познат под теоријском ознаком *Свет уметности*. Отуда се нужно трага за одговорима и на питања о појму вредности, о односу уметничког предмета и вредности, о институционализацији уметности и њиховом разумевању у музеолошком светлу. У овом поглављу значајно место заузима расправа о вредносним аспектима стваралаштва уметника-колекционара, илустрована примерима с уметничке сцене у Србији из друге половине двадесетог и почетка двадесет првог века (Леонида Шејке, Стевана Новаковића, Саше Марковића Микроба, Владимира Перића). Наредно поглавље, које претходи закључним разматрањима, сумира тему кабинета чудеса као институционализоване представе савремене уметности и то кроз анализу поставке 55. Бијенала савремене уметности у Венецији одржаном 2013. године. Кандидаткиња користи ово поглавље и адекватно изабрану студију случаја да резимира претходне ставове изречене у дисертацији, али и да их допуни новим слојевима у разматрању односа музејског и уметничког, кустоса и уметника, стваралачког и институционалног. Коначно, у закључним разматрањима, позивајући се на закључке изведене у претходном поглављу, кандидаткиња даје нарочиту ретроспекцију дисертације, упућујући једнако и на преостале недоумице, али и на постигнута решења.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Милене Јокановић под називом *Кабинети чудеса у Свету уметности: Употреба историјских модела колекционирања у савременој уметничкој пракси* наставља научну традицију проучавања односа уметничког и музеланог на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета у Београду. Кандидаткиња је истраживала проблемски однос између баштинске и уметничке вредности и њихово међусобно превредновање. Истражујући овај однос, кандидаткиња је уочила да се у одређеним аспектима савремене уметности, у неколико последњих деценија, као тема или уметнички концепт појављује модел *колекционирања*, добро познат у генези музеолошке мисли и

историјски оствариван у форми кабинета реткости. Ова учестала појава *колекционарских* мотива у савременој уметничкој пракси одговара промени музеолошких и уметничких парадигми у последњим деценијама двадесетог века. Кандидаткиња је исправно уочила да је проблем вредности, око кога она концентрише своје истраживање, управо централни проблем који је и довео до промене музеолошких и уметничких парадигми у последњим деценијама прошлог века.

Стога, остварени резултати јесу пре свега у домену бољег разумевања процеса превредновања уметничких и баштинских вредности. Полазећи од постављених теоријских оквира, заснованих на теорији баштинске вредности и интерпретативној теорији уметности, кандидаткиња успоставља методологију истраживања у којој повезује теоријску анализу музеолошке и херитолошке литературе, документарно-емпиријско истраживање изабраних случајева и, коначно, компаративну анализу историјских модела и резултата емпиријског истраживања. Усклађивањем ова три тока, остварује се методолошка уједначеност у истраживању изабраног предмета, односно, избегавају се потенцијалне једностраности које би истраживање могле одвести у теоријске или емпиријске крајности. Анализирајући примере који се налазе препознатљиво високом институционалном нивоу (Бијенала савремене уметности у Венецији, музејске поставке), али и у домену кога традиционални уметнички и музејски систем неретко препознаје као „безвредан“ (то јест, као „ђубриште“), кандидаткиња препознаје јединствену матрицу засновану на уметничком деловању кроз колекционарски израз. На тај начин (кроз спрегу институционалног и личног, уметничког и научног, приватног и јавног) реализује се истраживање које доприноси разумевању односа уметности и баштине, како у домену историје уметности, музеологије и херитологије, тако и у корпусу ширег друштвено-хуманистичког наслеђа.

У ужем смислу, научни допринос дисертације налази се, с једне стране, у утемељеној и прегледној интерпретацији музеолошке аксиологије и њене теорије баштинске вредности. С друге стране, а имајући на уму пре свега значај сегмента истраживања везаног за уметничку сцену у Србији крајем двадесетог и почетком двадесет првог века, дисертација доприноси укупности историјскоуметничког тумачења феномена „уметника-колекционара“.

6. Закључак

На основу претходно наведеног, закључујемо да је дисертација Милене Јокановић под називом *Кабинети чудеса у Свету уметности: Употреба историјских модела колекционирања у савременој уметничкој пракси* урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 03.04.2018.

Чланови комисије:

др Лидија Мереник, редовни професор

др Драган Булатовић, ванредни професор

др Милица Божић Маројевић, доцент

др Милан Попадић, научни сарадник, ментор